

BIJLAGE 1 DE TERP FAN DE TAKOMST IN DE PERS

Terp fan de Takomst in Blije opgelevert

Weekblad Actief
14-9-2022

Met trots laat de Vereniging Dorpsbelang Blije e.o. weten dat de definitieve oplevering van de Terp fan de Takomst een feit is. Hiermee komt een groot project, gedragen door de gemeenschap van Blije, vrijwilligers en lokale bedrijven, tot een succesvol einde.

Meiden na de officiële opening op zaterdag 16 juli 2022 startte aannemersbedrijf De Boer & De Groot uit Harlingen met de laatste werkzaamheden aan de terp: het aanbrengen van de zware leggers op de al eerder geplaatste kolommen en het plaatsen van een zevental banken in de binnenring. Dat viel niet mee, want het weer werkte alleen maar tegen. Fikke regenbuien zorgden ervoor dat het niet lukte om voor de start van de bouwvak alles af te ronden. Het aannemersbedrijf zette alle zillen bij en werkte door tijdens de bouwvak om de klus toch te klaren. Op de valreep kwam er nog een extra bank om van de zonsondergang te kunnen genieten.

Klaas Pieter de Groot van De Boer & De Groot: "Wij hebben met erg veel plezier gewerkt aan de realisatie van dit iconische bouwwerk. Een niet-alledaags project op een unieke locatie. We hopen dat veel mensen deze prachtige plek gaan bezoeken en beleven."

De Terp fan de Takomst

FOTO: ROBERT VEENSTRA

De Terp fan de Takomst is vrijwel volledig gebouwd met duurzame materialen. De houten zuilengang is nu bekroond met twee grote houten ringen, die het huwelijk tus-

sen land en zee en tussen mens en natuur symboliseren. In de ringen staan teksten van bewoners over hun relatie met het wad. Ook zijn de namen van inwoners van Blije

en andere betrokkenen verduwd op naam bordjes op paaltjes langs de buitenring. Schapen hebben meteen bezit genomen van de plek en bezoekers zijn lovend.

De Terp fan de Takomst is te bezoeken vanaf 16 juli tot 15 maart, met inachtneming van het broedseizoen. Een folder met wandel- en fietsroute is te verkrijgen bij Kennis- en informatiecentrum Terp Hegebeintum en op de website van Visit Wadden en van Blije: www.blije.nl. Ook biedt It Fryske Gea, nu eigenaar en beheerder van de terp, op haar website een route en excursies aan.

De Terp fan de Takomst kwam tot stand door een samenwerking van de Vereniging Dorpsbelang Blije e.o. en de inwoners van Blije met de Rijksuniversiteit Groningen, Sense of Place, It Fryske Gea en Observatorium Rotterdam. De natuurcompensatie heeft op een bijzondere manier vorm gekregen met een pilot van Rijkswaterstaat. De bouw is mede mogelijk gemaakt door het Waddenfonds, het Mondriaanfonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds/Fonds Laboratorium, BPD Cultuurfonds, de provincie Fryslân, Vitale Waddenkust en de gemeente Noardeast-Fryslân.

Terp fan de takomst in Blije opgeleverd *De Stiensca 14-9-2022*

Met trots laat de Vereniging Dorpsbelang Blije e.o. weten dat de definitieve oplevering van de Terp fan de Takomst een feit is. Hiermee komt een groot project, gedragen door de gemeenschap van Blije, vrijwilligers en lokale bedrijven, tot een succesvol einde.

Meteen na de officiële opening op zaterdag 16 juli 2022 startte Aannemersbedrijf De Boer & De Groot uit Harlingen met de laatste werkzaamheden aan de Terp: het aanbrengen van de zware leggers op de al eerder geplaatste kolommen en het plaatsen van een zevental banken in de binnenring. Dat viel niet mee, want het weer werkte alleen maar tegen. Fikse regenbuien zorgden ervoor dat het niet lukte om voor de start van de bouwvak alles af te ronden. Het aannemersbedrijf zette alle zeilen bij en werkte door tijdens de bouwvak om de klus toch te klaren. Op de valreep kwam er nog een extra bank om van de zonsondergang te kunnen genieten.

Klaas Pieter de Groot van De Boer & De Groot: "Wij hebben met erg veel plezier gewerkt aan de realisatie van dit iconische bouwwerk. Een niet-alledaags project op een unieke locatie. We hopen dat veel mensen deze prachtige plek gaan bezoeken en beleven."

Het resultaat mag er zijn: de Terp fan de Takomst prijkt nu majestueus, in volle glorie, in het buitendijks gebied bij Blije, vrijwel volledig gebouwd met duurzame materialen. De houten zuilengang is nu bekroond met twee grote houten ringen, die het huwelijk tussen land en zee en tussen mens en natuur symboliseren. In de ringen staan teksten van bewoners over hun relatie met het wad. Ook zijn de namen van inwoners van Blije en andere betrokkenen vereeuwigd op naam bordjes op paaltjes langs de buitenring. Schapen hebben meteen bezit genomen van de plek en bezoekers zijn lovend.

De Terp fan de Takomst is te bezoeken vanaf 16 juli tot 15 maart, met inachtneming van het broedseizoen. Een folder met wandel- en fietsroute is te verkrijgen bij Kennis- en informatiecentrum Terp Hegebeintum, en op de website van Visit Wadden en van Blije: www.blije.frl. Ook biedt It Fryske Gea, nu eigenaar en beheerder van de Terp, op haar website een route en excursies aan.

De Terp fan de Takomst kwam tot stand door een samenwerking van de Vereniging Dorpsbelang Blije e.o., en de inwoners van Blije met de Rijksuniversiteit Groningen, Sense of Place, It Fryske Gea en Observatorium Rotterdam. De natuurcompensatie heeft op een bijzondere manier vorm gekregen met een pilot van Rijkswaterstaat. De bouw is mede mogelijk gemaakt door het Waddenfonds; het Mondriaanfonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds/Fonds Laboratorij, BPD Cultuurfonds, de provincie Fryslân, Vitale Waddenkust en de gemeente Noardeast-Fryslân.

Terp fan de Takomst krijgt vorm

Nieuwsblad
NO-Friesland
22-7-2022

De Terp fan de Takomst bij Blije werd afgelopen zaterdag feestelijk geopend voor publiek, maar is voorlopig nog even verboden terrein. Er wordt nu op anderhalve kilometer achter de zeedijk bij Blije nog hard gewerkt aan de definitieve vorm van dit bijzondere project. Deze week is een begin gemaakt met het aanbrengen van de bovenliggers op de reusachtige palen rondom in de verhoging

in het buitendijks gebied en dit werk gaat ook zeker volgende week nog door, is de verwachting. Het lukte niet om de laatste houten delen nog vóór de openstelling aan te brengen, omdat het hout niet eerder geleverd kon worden. Als alles klaar is, zijn bezoekers een groot deel van het jaar welkom om er vooral de stilte van het gebied te beleven.

Foto: Bram Buruma

Welkom op de buitendijkse 'Terp fan de Takomst' in Blije

Stienske 20-7-2022

Zaterdagochtend opende Lutz Jacobi, directeur van de Waddenvereniging, met Shantykoor De Slykstappers officieel de Terp fan de Takomst voor het publiek. Aansluitend droeg Vereniging Dorpsbelang Blije onder aanwezigheid van genodigden de terp over aan directeur Henk de Vries van It Fryske Gea. Als eigenaar van het natuurgebied Noard-Fryslân Bûtendyks is de natuurorganisatie na 16 juli 2022, samen met een afvaardiging uit de gemeenschap, ook beheerder van de Terp fan de Takomst.

Met yoga op de terp, een ontbijt voor bewoners, kweldertochten, toespraken en gesprekken over de toekomst van Blije werd de Terp fan de Takomst feestelijk geopend. Hoe gaan wij om met klimaatverandering, hoe kunnen we leven met de natuur? Podcastmaker Tracy Metz ging in gesprek hierover met o.a. Eveline de Smalen, Curator Werelderfgoedcentrum Waddenzee, en Eefke van de Wouw, ambassadeur milieu- en mensenrechten. "We zullen goed op de terp passen, tot zo ver in onze macht ligt natuurlijk, want nog altijd is de zee buitendijks de baas.

Vanaf nu kunnen flora, fauna en bezoekers samen genieten van deze bijzondere plek", zo de Vries. Het hele jaar rond is de terp vanaf de dijk te zien. Buiten het broedseizoen, tussen 16 juli en 14 maart, is de terp ook van dichtbij te ervaren. Een onverhard pad van 1,2 kilometer leidt van de Zeedijk door de kwelders naar de nieuwe terp. Vanaf 16 juli biedt It Fryske Gea wandel- en fietsexcursies met

een gids aan. Meer informatie is te vinden op www.itfryskegea.nl/terp-fan-de-takomst

Het idee van een dorpling werd opgepikt door Sense of Place, die dit initiatief omarmde. Samen met alle betrokken partijen is er een object ontstaan dat een bijdrage levert in de traditie van landschapskunst en daarmee aan de culturele, recreatieve en natuurlijke invulling van de Friese zeevering en het omringende landschap. Wendy Gooren van Sense of Place: "Met de realisatie van de Terp fan de Takomst is een langgekoesterde droom werkelijkheid geworden. Een parel in onze ketting van bijzondere plekken langs de Waddenkust en een unieke locatie waar je de magie van het gebied tot in je tenen voelt." De terp, ontworpen door kunstenaarscollectief Observatorium uit Rotterdam, wordt tijdens Arcadia in gebruik genomen, is onderdeel van de Sense of Place route en is verbonden met de fiets- en wandelroute vanaf de historische terp Hegebeintum. Dit project is een

samenwerking van de Vereniging Dorpsbelang Blije e.o. en de inwoners van Blije met Sense of Place, It Fryske Gea en het collectief Observatorium uit Rotterdam. Mede mogelijk gemaakt door het Waddenfonds, Vitale Waddenkust, het Mondriaan Fonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds/Fonds Laboratorium, het BPD cultuurfonds, de provincie Fryslân en de gemeente Noardeast-Fryslân

Lutz Jacobi schreeft als directeur van de Waddenvereniging een naamplaatje op één van de reusachtige pijlers op de Terp fan de Takomst.

Blije loopt uit om samen te genieten bij de opening van de Terp fan de Takomst. Foto's: Bram Buruma

Blije loopt uit om voor het eerst samen gezellig te genieten bij de Terp fan de Takomst. Foto's: Bram Buruma Foto Bram Buruma NDC 20-7-2022

Terp van Takomst 'parel in ketting'

BLIJE Lutz Jacobi, directeur van de Waddenvereniging, heeft zaterdag samen met Shantykoor De Slykstappers officieel de Terp fan de Takomst in Blije voor het publiek geopend. Vereniging Dorpsbelang Blije heeft daarna de terp overgedragen aan directeur Henk de Vries van It Fryske Gea. De natuurorganisatie beheert de terp samen met inwoners uit Blije.

"We zullen goed op de terp passen, tot zo ver in onze macht ligt natuurlijk, want nog altijd is de zee buitendijks de baas", zei Henk de Vries. "Vanaf nu kunnen flora, fauna en bezoekers samen genieten van deze bijzondere plek." Buiten het broedseizoen, tussen 16 juli en 14 maart, is de terp van dichtbij te ervaren. Een onverhard pad van

1,2 kilometer leidt bezoekers door de kwelders naar de terp. It Fryske Gea biedt wandel- en fietsexcursies met een gids aan. Het idee werd aangedragen door Harry Feenstra uit Blije en opgepikt door Sense of Place, die dit initiatief omarmde. Samen met alle betrokken partijen is er een object ontstaan dat een bijdrage levert in de traditie

van landschapskunst en daarmee aan de culturele, recreatieve en natuurlijke invulling van de Friese zeevering en het omringende landschap. Wendy Gooren van Sense of Place: "Met de realisatie van de Terp fan de Takomst is een langgekoesterde droom werkelijkheid geworden. Een parel in onze ketting van bijzondere plekken langs de

Waddenkust en een unieke locatie waar je de magie van het gebied tot in je tenen voelt." De terp, ontworpen door kunstenaarscollectief Observatorium uit Rotterdam, wordt tijdens Arcadia in gebruik genomen, is onderdeel van de Sense of Place route en is verbonden met een fiets- en wandelroute vanaf terp Hegebeintum. ■

Blijje geniet voor het eerst bij de Terp fan de Takomst. Lutz Jacobi van de Waddenvereniging spreekt de bewoners toe.

Foto Bram Buruma

Nieuwsblad NO-Friesland dd 19-7-2022

Blijje 'grutsk' op Terp fan de Takomst

Blijje is 'grutsk' op de Terp fan de Takomst en al helemaal blij dat Lutz Jacobi en Henk de Vries als directeur van respectievelijk de Waddenvereniging en It Fryske Gea zaterdag bij de officiële opening aangaven dat dit unieke kunstproject een aanwinst is in 'hun' zo kwetsbare natuurgebied.

BLIJE Na een jarenlange voorbereiding brachten inwoners van Blijje in 2018 de eerste 'klaai wêrom' achter de zeedijk die lang geleden als vruchtbare terprgrond werd verkocht om arme gronden elders te verrijken. Het was de aftrap van een uniek initiatief. De handmatig opgeworpen verhoging in het kwelderlandschap valt nu op bijna anderhalve kilometer achter de zeedijk nauwelijks op. De reusachtige palen maken de terp tot een toeristische attractie waar bezoekers een groot deel van het jaar welkom zijn om er vooral de stilte van het gebied te beleven.

Als de komende weken de houten bovenliggers ook worden gemonteerd, is het helemaal compleet. De feestelijke opening betekende zaterdag al in alle vroegte activiteiten en een ontbijt in het buitendijks gebied. Optredens waren er van het plaatselijk shantykoor De Slykstappers. 's Middags was er een lezing over hoe om te gaan met veranderingen in het landschap en het klimaat. Marie-Louise Meuris herinnerde er bij de opening als voorzitter van de plaatselijke projectgroep aan hoe moeizaam het allemaal was om zover te komen. Met 'eerst zien dan geloven', was de

Terp fan de Takomst er volgens haar nooit gekomen. Ze wees op de instelling van wijlen Joop Mulder van Sense of Place dat er zelf in blijven geloven voorop moest staan. „Daar heb je rasoptimisten voor nodig, mensen die er in blijven geloven, ook als het een keer tegenzit“, aldus Meuris. Het plan voor de Terp fan de Takomst in het buitendijks gebied ontstond al in 2011. Het 'wilde' idee van dorpsgenoot Harry Feenstra kreeg steeds meer vorm in nauwe samenwerking met Sense of Place, omdat daar meer projecten werden opgestart in het wadengebied.

De Terp fan de Takomst kwam pas echt van de grond dankzij vasthoudendheid van de plaatselijke projectgroep die vond dat het allemaal te lang duurde. Twee jaar geleden namen de bewoners daarom onder de vlag van dorpsbelang de regie in handen. Blijje liet zien zich sterk verbonden te voelen met het Wad. Belangrijke stap in het hele project was dat It Fryske Gea als eigenaar van de grond instemde met de plaats achter de zeedijk waar

de terp mocht komen. It Fryske Gea zal nu als eigenaar van dit gebied goed op de nieuwe terp passen, beloofde directeur Henk de Vries.

De Terp fan de Takomst laat volgens De Vries duidelijk zien wat de oorspronkelijke functie en waarde van een terp was. De Vries wees ook op de toeristische verbinding die is gemaakt met de eeuwenoude terp van Hegebeintum. „Wij hopen dat dit project in het oorspronkelijke landschap bijdraagt aan de bewustwording van hoe we met de natuur langs de kust moeten omgaan. Deze terp wijst ons op de waarde van de natuur en de kracht van de elementen, maar wijst de mens hier ook op zijn plek daarin.“

De Terp fan de Takomst is alleen buiten het broedseizoen toegankelijk voor bezoekers en eventuele activiteiten. De Vries wees op het spanningsveld dat ontstond nu Terp fan de Takomst 'zomaar' in dit kwetsbare natuurgebied kwam.

» Lees verder op pagina 3.

Terp is 'een parel in de ketting'

› VERVOLG VOORPAGINA

De Terp fan de Takomst is gereali-seerd door samenwerking van een projectgroep die zich in Blije vormde vanuit dorpsbelang en werd opgestart in samenwerking met Sense of Place, It Fryske Gea en het collectief Observatorium in Rotterdam. Volgens ontwerper Ruud Reutelingsperger van het collectief Observatorium is het nu tijd om niet langer te spreken over een Terp fan de Takomst, maar daar een nieuwe naam voor te bedenken nu een droom is uitgekomen. Dat wilde er juist bij Henk de Vries als directeur van It Fryske Gea niet in. „We hebben altijd toekomst en dat zal altijd zo blijven. De Terp fan de Takomst is juist een plek waar je daar over kunt mijmeren en mensen kan helpen om naar de toekomst te kijken.”

Lutz Jacobi stelde als directeur van de Waddenvereniging voor dat het de Blije Terp zal worden, omdat het dorp alle eer toekomt. Het initiatief is volgens Jacobi een

Bewoners van Blije wonen de opening bij. Bram Buruma

verrijking van de beleving van de natuur en cultuur in het Waddengebied. Wendy Gooren van Sense of Place zei dat met het realiseren van de Terp fan de Takomst een langgekoesterde droom werkelijkheid is geworden.

Zij noemde het project 'een parel in de ketting van bijzondere plekken langs de Waddenkust en een unieke locatie waar je de magie van het gebied tot in je tenen voelt.' ■

Bram Buruma

Waar kunnen we naartoe?

Triënnale Arcadia biedt honderd dagen cultuur, om na te denken over wat we achterlaten voor de volgende generaties in dit *bêste lân fan d'ierde*. We gebben nog ruim een maand. Waar kunnen we dit weekend naartoe?

Bosk, het wandelende bos, is inmiddels aangekomen op het Wilhelminaplein in Leeuwarden. Al zijn er op de route wel heren der plukjes bomen achtergebleven, want pleinen en terrassen fleuren er immers zo prettig van op en iedereen mist het houten groen als het weer verder getrokken is.

Ook het festivalterrein van Welcome to The Village, dat zich dit weekend even verderop afspeelt, heeft wat bomen mogen lenen. Daarnaast is er het project *Grand Bois*: een coproductie van Bosk (en dus Arcadia) en WTTV. Negen deels regionaal geronselde slagwerkers spelen schijnbaar ieder voor zich, maar toch zorgvuldig afgestemde polyritmes: een voodoo-ritueel in het groen.

Arcadia sluit op wel meer plekken aan bij bestaande evenementen. Zo is er *Sail A Future*, onderdeel van de Tall Ship Races in Harlingen. Kinderen en kunstenaars beschilderden verschillende zeilen met hun dromen over een veilige toekomst voor kwetsbare zeeën en oceanen. Na afloop worden deze zeilen vernieuwd tot tassen, unieke exemplaren die je kunt kopen. De opbrengst gaat naar clubs die zich met zulke doelen bezig houden.

In Blije gaat zaterdag *Terp fan de takomst* van start, waarbij ook landschapsproject *Sense Of Place* een vinger in de pap heeft. Gedurende een maand werkt kunstenaarsgroep Observatorium aan een nieuwe terp, met nadrukkelijke inbreng van de omwonenden. Om gestalte te

De Terp fan de Takomst in Blije.

geven aan de 'dorpsvisie': 'we willen weer met het gezicht naar de Waddenzee wonen, leven en werken'. Onderdeel van de opening is een 'gesprek fan de takomst' in de *St. Nicolaaskerk*, onder leiding van journalist Tracy Metz.

Broei, de 'jongerenlijn' binnen het Arcadiaprogramma, stoomt aardig door met een aantal premières. In de Sluisfabriek te Drachten is deze vrijdagavond nog één keer *Ode* te zien, over de kleinste details die het leven nog bijzonder maken.

Op het Jacobijnerkerkhof in Leeuwarden speelt collectief De Verloren Reizigers maandagavond *Toiletgebouwroutine*, een samenwerking met *community art*-project *De Baren*. Zoals bij dat project de Nijehove-terp dient als afspiegeling van de maatschappij, zo is de camping dat voor deze jonge makers. *De Baren*-tentoonstelling *Het gezicht van de terp* is nog tot en met zaterdag te zien in de Waalse Kerk.

JACOB HAAGSMA

Terp fan de Takomst gaat officieel open voor bezoekers

SAWN
STJERREN
NYS
22-6-2022

Zaterdag 16 juli wordt de Terp fan de Takomst achter de zeedijk bij Blije officieel overgedragen aan It Fryske Gea als beheerder van het buitendijksgebied.

Vanaf de dijk, de zeedijk bij Blije is de terp heel goed te zien, maar tot de officiële opening kan iedereen in het Kennis- en Informatiecentrum Hegebeintum naar de expositie over de Terp fan de Takomst, die daar is ingericht door It Fryske Gea. Initiatiefnemers en ontwerper hebben hun kennis en ideeën in de expositie gelegd om het idee hier achter te delen met een groot publiek • Vervolg op pagina 8. Foto: Bram Buruma

Terp fan de Takomst genomineerd voor Gouden Piramide

De Terp fan de Takomst achter de zeedijk bij Blije is genomineerd voor de Gouden Piramide, een tweejaarlijkse rijksprijs voor inspirerend opdrachtgeverschap in de architectuur en gebiedsontwikkeling. De prijs bestaat uit een trofee, 75.000 euro en natuurlijk de eer.

De jury is van mening dat met de Terp fan de Takomst en de omliggende kweldernatuur een spannende plek is ontstaan waar de werking van het getij zichtbaar en voelbaar is. De jury noemt het een referentie aan het verleden en tegelijk een appél voor een toekomst waarin we weer moeten leren leven met het water. Dorpsbelang zocht volgens het juryrapport de samenwerking met verschillende instanties, maar schroomde niet het heft in eigen handen te nemen toen het project dreigde te verzanden. De Terp is een ont-

werp van Kunstenaarscollectief Observatorium in Rotterdam. Blije lit sjen wê't in lyts doarp grut yn wêze kin, vindt Tjitske Andringa van de projectgroep.

In totaal zijn vijf genomineerden. Blije moet het onder meer opnemen tegen de Stichting Nederlands Auschwitz Comité met het Nationaal Holocaust Namenmonument en de gemeente Groningen met de Grote Markt Oostzijde.

In mei en juni bezoekt de jury de vijf genomineerde opdrachtgevers. De winnaar wordt 13

oktober bekend gemaakt. De Terp fan de Takomst kwam tot stand door een samenwerking van dorpsbelang, Sense of Place, met de Rijksuniversiteit Groningen, It Fryske Gea en Observatorium Rotterdam. De bouw is mede mogelijk gemaakt door het Waddenfonds, het Mondriaanfonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds/Fonds Laboratoire, BPD Cultuurfonds, de provincie Fryslân, Vitale Waddenkust en de gemeente Noardeast-Fryslân ●

Foto: Bram Buruma

Sawn Stjerkken Nj's 11-5-2022

Terp fan de Takomst genomineerd

De Terp fan de Takomst bij Blije is genomineerd voor de Gouden Piramide, een tweejaarlijkse rijksprijs voor inspirerend opdrachtgeverschap in de architectuur en gebiedsontwikkeling ●

Lees de katern SawnStjerkkenNj's op pagina 8

8 CULTUUR

Leren van de meester tijdens het werken aan gemeenschapskunst

LANDSCHAPSKUNST
Diane Romashuk

Ze hadden het er in 2020 al een paar keer over gehad: over hoe het verder moest met zijn plannen voor landschapskunst als hij ze zelf niet meer kon uitvoeren. „Toen alleen in de zin van: wat doen we als jij straks zeventig bent en een keertje stopt“, zegt Wendy Gooren, zakelijk leider van Sense of Place, Joop Mulders landschapskunstproject voor het Waddengebied. „De academie als nalatenschap was toen al een optie die ter sprake kwam.“

Nieuwe generatie makers

De oprichting ervan gebeurt nu postuum. Mulder, naast grondlegger van Sense of Place ook die van het Oerol-festival op Terschelling, overleed op 10 januari van 2021 onverwachts op 67-jarige leeftijd. Gooren: „Met de academie willen we nu zijn gedachtegoed en visie op landschapskunst overdragen op een nieuwe generatie makers. Kunstenaars, maar bijvoorbeeld ook ontwerpers.“

Sense of Place werkt enerzijds aan eigen projecten die ze aanjaagt en ontwikkelt. „Maar we krijgen ook geregeld vragen vanuit de gemeenschap, zoals via bewoners of dorps-

Geen klassikale lessen of een diploma na vier jaar, maar wel praktijkervaring opdoen onder de vleugels van een doorgewinterde kunstenaar. Dat wordt het concept van de Joop Mulder Academie voor jonge makers, die later dit jaar van start moet gaan.

organisaties, of we hen willen ondersteunen bij het op nieuwe manieren vertellen van hun verhalen.“

Zo wordt voor Ferwert bijvoorbeeld gewerkt aan Lightlines, een tien kilometer lange lichtlijn met kunstwerken die de verbinding van het dorp met Ameland verbeeldt.

Meester-gezelprincipe

Onder de vlag van de academie willen ze vanaf later dit jaar voor dergelijke projecten op zoek gaan naar nieuwe makers, legt Gooren uit. Zij

worden volgens het meester-gezelprincipe gekoppeld aan een ervaren kunstenaar. „We hebben een artistiek adviesteam dat het gedachtegoed van Joop en de kwaliteit van nieuwe werken die we oppakken bewaakt. Dat team bestaat nu uit Marc van Vliet, Ruud Reutelingsperger, Esther Kokmeijer en Valerie van Leersum. Vier kunstenaars die Joop kenden en nu ook de talenten gaan begeleiden.“

Naast de technische kant willen ze de talenten bijvoorbeeld ook de maatschappelijke kant van het ope-

renen in het Waddengebied bijbrengen. „Het verbinden, bijvoorbeeld van de gemeenschap met natuurorganisaties en opgaven zoals dijkverbetering om samen tot iets moois te komen, beschouwen we als een van de grootste waarden van Sense of Place.“

Toekomstplannen

De komende jaren wordt ook verder gewerkt aan wat de oprichter met Sense of Place om te beginnen voor ogen had: een lint langs de Waddenkust creëren van kunstwerken die je laten stilstaan bij de kracht en kwetsbaarheid van het gebied.

Sinds de start in het Friese Culturele Hoofdstadjaar 2018 leverde Sense of Place onder meer al de kunstwerken *Wachten op hoog water* van Jan Ketelaar bij Holwerd en *Paardendobbe* van Marcel van Luit bij Marrum op. In totaal had Joop Mulder 36 landschapskunstwerken voor ogen die in 2028 klaar moesten zijn. „Dat exacte aantal hebben we losgelaten“, zegt Gooren. „We zetten nu vooral in op kwaliteit en kunstwerken die goed in het landschap passen, en het onzichtbare verhaal zichtbaar maken.“

Links: *Terp fan de
takomst*. Rechts:
De Streken.
Foto's: Blinne-
Louw Katsma,
Marc van Vliet

Dat is belangrijker dan de hoeveelheid ervan."

Lange adem

Een les uit het verleden, want de uitvoering van Sense of Place-projecten verliep tot nog toe niet altijd soepel. Zo was er in het eerste jaar al flinke vertraging. „Het realiseren van landschapskunst is ook een kwestie van een heel lange adem. Met name omdat we bijvoorbeeld ook van de provincie afhankelijk zijn voor de vergunningverlening."

Sommige projectideeën zijn gesneuveld. En op het gebied van financiën moet er door de organisatie nog altijd hard aan worden getrokken. Zo liggen er nog genoeg hobbels en uitdagingen voor ons, maar we hebben er alle vertrouwen in dat het goedkomt. Het draagvlak voor Sense of Place is altijd groot geweest."

Terp fan de takomst

Voor 2022 staat in elk geval de opening van *Terp fan de takomst* op 16 juli op de agenda, een nieuwe buitendijkse terp als kunstwerk en belevingsplek van kunstenaarsgroep Observa-

Joop Mulder
(1953-2021) in
2017. Foto:
Maarten Boer-
sema

torium. Het kunstwerk *De streken*, een eerbetoon van Marc van Vliet aan Joop Mulder, krijgt tijdens Oerol zijn definitieve plek op Terschelling.

Dijk van een wijf

Ook aan Sense of Place-icoon Dijk van een wijf, een honderd meter lang en twintig meter hoog met gras overdekte liggende vrouwenfiguur, wordt nog gestaag gewerkt. „De benodigde vergunningen om het kunstwerk boven Oosterbierum aan het eind van de Slachtedyk te plaatsen zijn in kaart gebracht, en samen met onder meer Bouwgroep Dijkstra Draisma werken we nu de constructie verder uit."

Het kunstwerk gaat het verhaal van het gebrek aan biodiversiteit vertellen, en laat zien hoe we dijken anders kunnen inzaaien om dat tegen te gaan. „Studenten van Hogeschool Van Hall Larenstein hebben hier voor ons een onderzoek naar gedaan."

Wanneer het klaar is durft ze niet te zeggen. „Een exacte datum geven we bij zulke grote projecten maar niet meer. Dat dat niet verstandig is, is ook iets wat we gaandeweg hebben geleerd."

Nominatie Terp fan de Takomst

■ Dorpsbelang Blije e.o. genomineerd voor rijksprijs de Gouden Piramide

Nieuwsblad Noordoost-Friesland 22-4-2022

De Vereniging Dorpsbelang Blije e.o. is genomineerd voor de Gouden Piramide, de tweejaarlijkse rijksprijs voor inspirerend opdrachtgeverschap in de architectuur en gebiedsontwikkeling. Zij krijgt de nominatie voor de Terp fan de Takomst.

BLIJE De jury is van mening dat met de Terp fan de Takomst en de omliggende kweldernatuur een spannende plek is ontstaan waar de werking van het getij zichtbaar en voelbaar is. Zij noemt het een referentie aan het verleden en tegelijk een appèl voor een toekomst waarin we weer moeten leren leven met het water. Foto Bram Buruma

De jury ziet de Terp fan de Takomst en de omliggende kweldernatuur als een referentie aan het verleden en tegelijk een appèl voor een toekomst waarin we weer moeten leren leven met het water. Foto Bram Buruma

groot in kan zijn", zegt Tjitske Andringa in een reactie. Zij is voorzitter van Dorpsbelang Blije. „We zijn enorm trots en vereerd.”

In totaal zijn er vijf genomineerden. Blije moet het onder meer opnemen tegen de Stichting Nederlands Auschwitz Comité met het Nationaal Holocaust Namenmonument en de gemeente Groningen met de Grote Markt Oostzijde. In mei en juni bezoekt de jury de vijf genomineerde opdrachtgevers.

De winnaar wordt 13 oktober bekend gemaakt. Op die dag verschijnt ook een documentaire over de vijf genomineerden en er wordt een publicatie gepresenteerd met het juryverslag. De prijs bestaat uit een speciaal ontworpen trofee, € 75.000 en een eeuwige roem, aldus de website van de Gouden Piramide.

De Terp fan de Takomst kwam tot stand door een samenwerking van de Vereniging Dorpsbelang Blije e.o. en de inwoners van Blije met de Rijksuniversiteit Gronin-

gen, Sense of Place, It Fryske Gea en Observatorium Rotterdam. De natuurcompensatie heeft op een bijzondere manier vorm gekregen met een pilot van Rijkswaterstaat. De bouw is mede mogelijk gemaakt door het Waddenfonds, het Mondriaanfonds, het Prins Bernhard Cultuurfonds/Fonds Laboratorium, BPD Cultuurfonds, de provincie Fryslân, Vitale Waddenkust en de gemeente Noardeast-Fryslân.

De nominaties zijn vorige week bekendgemaakt. ■

De Terp fan de Takomst is gebouwd in een vogelrijk gebied tussen Fries vasteland en Waddenzee

Nieuwe terp in de kwelder

IN BLIJE

Ruud Deijkers

Het is broedseizoen en dus is het hek onder aan de zeedijk bij het dorp Blije dicht. Natuurorganisatie It Fryske Gea gaf voor vandaag toestemming om buitendijks de *Terp fan de Takomst* te bekijken.

De terp van de toekomst is een landschapskunstwerk, gebouwd op een van de grootste kwelders van Europa: een vlakte waar het Friese vasteland overgaat in de Waddenzee. Over een tijdje groeien hier bloemen en zeekraal, nu is het land ruig en grauw van slik en zand.

Boven het pad van 1,5 kilometer lang naar de terp vliegt een veldleeuwerik die uitbundig zingt. 'Het geluid van mijn jeugd,' zegt Harry Feenstra (57), initiatiefnemer van de terp. Hij groeide op in 'doarp yn't slyk' Blije.

In het slik, via greppels vanuit zee aangevoerd, staan pootafdrukken van ganzen. Een brandgans draait onrustig rondjes in een sloot, afgezonderd van de toom met soortgenoten. Feenstra: 'Die heeft waarschijnlijk vogelgriep.'

De terp volgt uit de wens van dorpeelingen om meer verbonden te zijn met het Wad, net als de boeren die ooit kwel-

ders omdijkten voor nieuw land. Onder aanvoering van Dorpsbelang Blije werken inwoners mee aan het project, bijgestaan door de Rijksuniversiteit Groningen, Rijkswaterstaat, It Fryske Gea en Sense of Place – een organisatie die kunst plaatst langs de Waddenzee. De benodigde 887.000 euro zijn betaald door de gemeente, provincie en fondsen als het Waddenfonds.

De terp kan dienstdoen als openluchttheater. Bovenop staan meerpalen in een cirkel. 'Op de palen komen ringen,' zegt Marie-Louise Meuris (68), projectleider vanuit Dorpsbelang. 'Sommigen vinden het al af, maar de ringen staan in het ontwerp van Observatorium uit Rotterdam.'

Meuris groeide op in Limburg en was directeur van begraafplaats en crematorium De Nieuwe Ooster in Amsterdam. Ze weet hoe je geld en vergunningen regelt. 'Toen ik hier net woonde, vroeg ik af en toe aan mijn overbuurvrouw of ik nog wel goed lag in het dorp. Inmiddels ben ik geïntegreerd.'

De opening is op 16 juli, een dag na het einde van het broedseizoen. Liever hadden Feenstra en Meuris meer tijd gehad om alles af te ronden. Na de opening is de kwelder toegankelijk, hoewel het gebied in het stormseizoen, vanaf oktober, kan onderlopen. De terp moet het Wad zichtbaar maken voor een breed publiek, maar te grote drukte is niet de bedoeling. Meuris: 'Spannend, we weten nog niet of dat goed in evenwicht komt.'

Noordoost-Fryslân staat 289ste in EW's Beste gemeenten ewmagazine.nl/bestegemeenten/

Terp fan de Takomst werd gistermorgen bij hoog water voor het eerst omringd door de zee. Op het hoogste punt stond ook het toegangspad even blank. Bijzonder om mee te maken, zegt bestuurslid Gerhard Bakker van de Vereniging voor Terpenonderzoek die een kijkje ging nemen en deze foto maakte. „Het is uniek dat er buitendijks op de rand van de kwelder een nieuwe terp is opgeworpen, als een kunstwerk. Ik was heel benieuwd hoe het is om te ervaren dat de zee overal om je heen is. Het tij was net over z'n hoogste punt heen, dus konden we rustig terug wandelen. Bijzonder is het wel; waar maak je dit fysiek ooit mee, op zo'n relatief kleine bult aarde middenin de zee?” Foto: Gerhard Bakker

Nieuwsblad
Noordoost-Friesland

(1)

Digitale krent (<https://nieuwsbladnof.nl>)

Abonneren (<https://abonneer-nieuwsbladnof.nl>)

Inloggen (<https://nieuwsbladnof.nl>)

Nieuws (/nieuws)

Uit (/vanplan)

Sport (/sport)

Zakelijk Nieuws (/zakelijk-nieuws)

Vergelijk en Bespaar ▾

(0 Foto Bram Buruma)

Nieuwsblad NO Friesland
22-10-2021

Terp bij Blije doorstaat eerste storm

22 oktober 2021 om 12:54 uur

Blije - De Terp fan de Takomst heeft de eerste najaarsstorm doorstaan. De bijzondere ontmoetingsplaats anderhalve kilometer achter de zeedijk bij Blije is nog niet helemaal klaar en toegankelijk, maar heel veel mensen trotseerden de elementen niet om in de storm alvast een kijkje te nemen. De terp is nog maar net ingezaaid, maar stond vrijdag al wel helemaal in het water en tot de paaltjes met namen van dorpsbewoners aan de vloedlijn. De officiële opening was 2 oktober, maar officieel is het openingsfeest pas volgende zomer.

Net binnen

11.10 Achtkarspelen en Tytjerksteradiel samen tegen gaswinningsplan Tytjerk: 'uniek' ([artikel/1187175/achtkars-en-tytjerksteradiel-samen-tegen-gaswinningsplan-tytjerk-uniek.html](https://nieuwsbladnof.nl/artikel/1187175/achtkars-en-tytjerksteradiel-samen-tegen-gaswinningsplan-tytjerk-uniek.html))

10.10 Zestien nieuwe huurwoningen op Schiermonnikoog in aanbouw ([artikel/1187175/zestien-nieuwe-huurwoningen-op-schiermonnikoog-in-aanbouw.html](https://nieuwsbladnof.nl/artikel/1187175/zestien-nieuwe-huurwoningen-op-schiermonnikoog-in-aanbouw.html))

10.10 Harkema kan straks naar de hollen ([artikel/1187086/harkema-straks-naar-de-hollen.html](https://nieuwsbladnof.nl/artikel/1187086/harkema-straks-naar-de-hollen.html))

Terp fan de Takomst bijna klaar

SSN 13-10-2022

Tien jaar geleden werd in Blije het idee gelanceerd om achter deze zeedijk de Terp fan de Takomst te bouwen en zo een bijzondere ontmoetingsplaats te realiseren. Volgend jaar is het dan eindelijk zover dat de terp officieel open is voor publiek. Dorpsgenoten en andere nauw betrokkenen mochten op de grens van land en zee alvast een kijkje nemen.

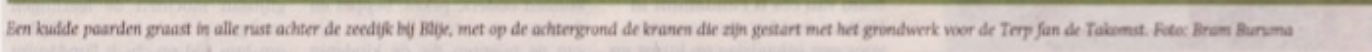
Het toegangspad door de kwelder is al aardig begaanbaar en werd met dank aan It Fryske Gea herkenbaar gemaakt met een klaphekje. Er moet nog veel gebeuren, maar inwoners van Blije mochten alvast komen kijken op 'hun' terp. Ruim zestig inwoners van het dorp lieten zich 'vereeuwigen' met een naamplaatje op paaltjes in de terp en die lijst werd aangevuld door zo'n 30 subsidiegevers, deelnemers van de initiators en nog meer mensen die meewerkten aan het project. Bij de officiële opening werden de plaatjes alvast gemonteerd en symboliseren zo dat de terp ook echt van het dorp is.

De Terp van de Takomst krijgt vorm, maar er moet nog veel werk verzet worden richting opening volgende zomer. Foto: Bram Buruma

Om hier vanaf volgend jaar iets te kunnen organiseren is vergunning afgegeven voor vier keer per jaar iets van een voorstelling, excursie of bijeenkomst voor maximaal 40 bezoekers en er mag een keer per jaar met maximaal 100 bezoekers 'iets' georganiseerd worden voor inwoners van het dorp. Verder is het voor bezoekers natuurlijk vrij om buiten het broedseizoen een wandeling te maken naar het kunstwerk. De terp is ontworpen door kunstenaarscollectief Observatorium en betaald uit tal van subsidies. Van Hegebeintum is naar de zeedijk al een route aangegeven, maar voordat er echt iets georganiseerd kan worden op de Terp fan de Takomst is het wachten op de officiële opening en die is gepland op 15 en 16 juli 2022 ● Lees katerni SawmStjerrenNijs op pagina 7

SSN 21-7-202

Een kudde paarden graast in alle rust achter de zeedijk bij Blije, met op de achtergrond de kranen die zijn gestart met het grondwerk voor de Terp van de Toekomst. Foto: Bram Buruma

Toezichthouder Gysbert Visser van de gemeente Noardeast-Fryslân, geeft met het GPS-systeem in de hand, aanwijzingen over de te vormen cirkel. Foto Jelle Raap Nieuwsblad NO-Fryslân 9-7-2021

Jeugd legt basis voor Terp fan de Takomst

BLIJE Vlak voor de zomervakantie hebben ruim vijftig kinderen

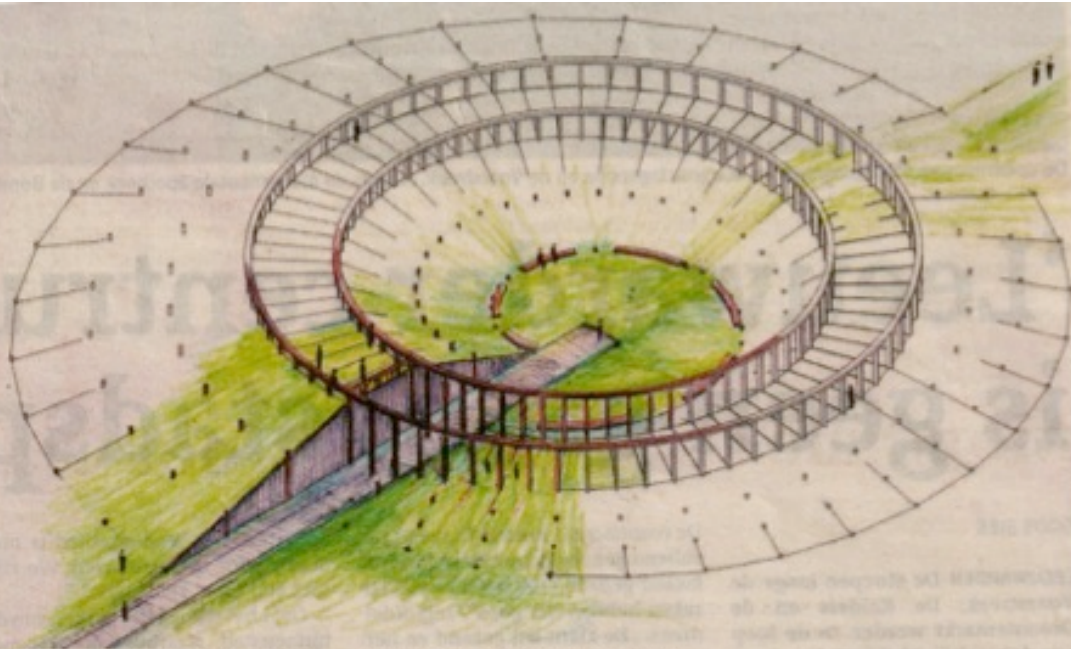
van CBS De Ikker in Blije in het kwelderlandschap vorm en inhoud gegeven aan de toekomst voor henzelf en hun dorp. Onder leiding van gemeentelijk toezichthouder Gysbert Visser, voorzien van GPS-uitrusting, vormden ze een cirkel in de grootte van de Terp fan de Takomst. Ter plekke gaf Ruud Reutelingsperger van het Kunstenaarscollectief Observatorium uit Rotterdam tekst en uitleg over de achtergrond van dit kunstproject. De

beleving van het gebied in bij voorkeur stilte staat hierbij centraal. Van binnenuit de terp kunnen bezoekers vanaf de begane grond straks alleen de (sterren-)hemel waarnemen. Wandelend over de vijf meter hoge terp in de vorm van een slakkenhuis kan iedereen het gebied op een eigen manier beleven.

Gebakskunst

Woensdag was het even druk: de kinderen werden na een fluitend

startsein van wethouder Fedde Breeuwsma bij het Watze Cupepusplein met twee tractoren en vier hooiwagens over de drukke verkeersweg naar de kwelder gebracht. Daar werden ze getraceerd op frisdrank en gebak met per gebaksdoos een art-impressie van het nieuwe kunstwerk. „De terp is niet van ons, maar van jullie. Vandaar de naam Terp van de Toekomst, omdat jullie de toekomst hebben”, vertelde Reutelingsperger. ■

De terp moet in het najaar klaar zijn.

BEELD COLLECTIEF OBSERVATORIUM ROTTERDAM

LC 5-7-2021

Buitendijks terpkunstwerk wordt opgeworpen van kweldergrond

PIETER ATSMa

BLIJE Het is zover: woensdag gaat de eerste paal de grond in voor de Terp fan de Takomst bij Blijde. Het landschapskunstwerk moet in oktober klaar zijn.

„Je kunt wel zeggen dat we na al die jaren de vlag kunnen uitsteken.“ Volgens Marie-Louise Meuris van Dorpsbelang Blijde zijn ze maar wat blij dat de schop nu eindelijk de grond ingaat voor de kunstzinnige terp in het kweldergebied van 5 meter hoog.

De terp krijgt de vorm van een slakkenhuis, waarbij bezoekers via een rondgang naar het hoogste punt kunnen lopen. Hij komt 1,2 kilome-

ter buitendijks en is alleen via een wandelpad bereikbaar. „In de verte zie je een heel lichte verhoging in het landschap“, vertelt Meuris. „Pas als je ernaartoe loopt, zie je 'm echt.“

Al met al heeft het tien jaar geduurd tot het project rond was. Al in 2011 werd voor het eerst zo'n plan geopperd in de Dorpsvisie, omdat het dorp meer verbinding wilde maken met de Waddenzee.

Dit werd in 2016 concreet toen wijlen Joop Mulder zijn Waddenkunstproject Sense of Place lanceerde. Blijde sloot zich aan en het idee werd verder uitgewerkt.

Toen realisatie uitbleef, besloot Dorpsbelang twee jaar geleden de regie naar zich toe te trekken. Met succes: de benodigde 900.000 euro

werd bijeengebracht, onder meer dankzij 5 ton van het Waddenfonds, en het Rotterdamse kunstenaarscollectief Observatorium werd ingeschakeld voor een ontwerp.

De terp wordt opgeworpen van grond uit de kwelder zelf. Die kwelder, eigendom van It Fryske Gea, wordt daarvoor 'verjongd' (verdiept). In de toekomst kunnen op de terp wellicht „kunstzinnige dingen“ plaatsvinden, zegt Meuris, die passen bij de omgeving. Op kleine schaal dus. Ze noemt de opvoering van een muziekstuk.

Aannemer De Boer en De Groot uit Harlingen moeten in het najaar klaar zijn. De terp wordt dan volgend jaar geopend, als onderdeel van cultuurmanifestatie Arcadia 2022.

In november 2018 was bij Blijje de symbolische start van het project Terp fan de Takomst met het planten van de dorpsvlag achter de zeedijk. Als alles meezeit wordt

SSN 3-3-2021

Niets staat buitendijkse Terp fan de Takomst bij Blijje nog in de weg

Nu ook de de welstandscommissie Hûs en Hiem geen bezwaren kon vinden, staat niets de bouw van de Terp fan de Takomst achter de zeedijk bij Blijje nog in de weg als een plek om midden in de natuur te genieten van de rust en de omgeving.

De gemeente Noardeast-Fryslân en Rijkswaterstaat moeten het plan voor een unieke ontmoetingsplaats op de grens van zee en land nog goedkeuren, maar als alles meezeit kan de schep komende zomer meteen na het broedseizoen de grond in. Hûs en Hiem waarschuwde nog wel dat er langs de zeedijk geen verrommeling mag ontstaan met borden en bankjes, maar met de subtiele windvane als wegwijzer hebben de initiators allang laten zien dat dat zeker niet de bedoeling is. En grote een toestroom van auto's die geparkeerd worden langs de zeedijk zal volgens de plannemakers ook zeker niet gebeuren.

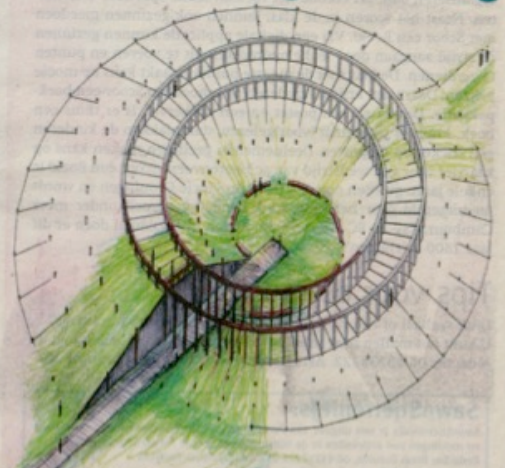
De Terp fan de Takomst wordt een buitendijkse terp als toeristische attractie, om er de stilte van de omgeving te beleven, de verbeelding te laten spreken. Het ontwerp is gemaakt door kunstenaarscollectief Observatorium uit Rotterdam en welstandscommissie Hûs en Hiem is lovend over het idee van dorpsbelang Blijje, It Fryske Gea, het Terpencentrum en Sense of Place. Voor de projectgroep die zich hier al bijna 10 jaar voor inzet, is dat een groot compliment.

'Klaai werom'

Het idee van de Terp fan de Takomst in het buitendijks gebied ontstond al in 2011. Belangrijk was eerder al 'dat' It Fryske Gea als eigenaar van het buitendijks gebied instemde met de plaats waar de terp nu moet komen. Ook de financiering van het project is nagenoeg rond. Blijje wil met dit project de 'klaai werom' die lang geleden als vruchtbare terpground werd ver-

kocht om arme gronden elders te verrijken. In november 2018 was de symbolische start met het openen van een wandel- en fietsroute van Hegebeintum via Blijje naar de zeedijk. Het ontwerp voor de Terp fan de Takomst is gemaakt als een kunstwerk 'dat in iedere fase van het natuurlijke groeiproses tot de verbeelding spreekt en een bestemming is voor bewoners en bezoekers. Het wordt een groeiende terp, die in de loop der jaren langzaam maar zeker vorm krijgt als het gedroomde eindbeeld'.

De ringen symboliseren het huwelijk tussen mens en natuur. Dit alles is bedacht omdat Blijje zich sterk verbonden voelt met het Wad. In de dorpsvisie van Blijje werd dit eerder omschreven als 'we willen weer met het gezicht naar de Waddenzee wonen, leven en werken. Een belevingsplek te maken, om mensen naar dorp en waddenkust te trekken, om oude verhalen te vertellen en nieuwe verhalen te maken'.

De ringen symboliseren het huwelijk tussen mens en natuur. Met tekst, gegraveerd in de twee ringen, maken o.a. inwoners van Blijje hun liefde, herinneringen en toekomstvisioenen voor 'hun' terp en dit huwelijk kenbaar. De binnenring verhaalt over mensen en de buitenring beschrijft het landschap, is het idee bij dit ontwerp van Kunstenaarscollectief Maatschap Observatorium, Rotterdam.

'Verrommeling' bij terp dreigt

LC
26/2-2021

Welstandscommissie Hûs en hiem is enthousiast over het plan voor een buitendijkse terp bij Blije, maar waarschuwt voor 'verrommeling'.

ANDRÉ HORJUS

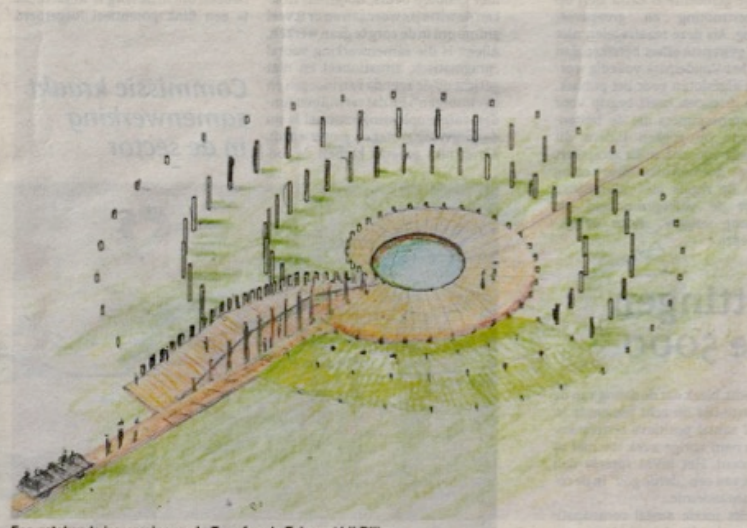
'De commissieleden kijken er reikhalzend naar uit om daar een keer naar toe te gaan", concludeerde voorzitter Marc Visser gistermiddag aan het eind van de vergadering van Hûs en Hiem. De adviescommissie had zich gebogen over het plan om een buitendijkse terp aan te leggen bij Blije. De commissieleden beoordeelden niet zo zeer het kunstwerk zelf – zo'n 5 meter hoog en met een doorsnede van 100 meter – als wel de inpassing in het landschap.

Meerdere leden van de advies-

commissie waarschuwden voor te veel bankjes, informatieborden en prullenbakken bij de entree. „U kunt zich voorstellen dat we elke vorm van verrommeling proberen te vermijden", stelde Visser.

Volgens Ruud Reutelingsperger van het Rotterdamse kunstenaarscollectief Observatorium, dat het ontwerp maakte, zal het kunstwerk vanaf de dijk amper te zien zijn – ook al wordt die gebouwd op de hoogste

plek in het kweldergebied. Op een aarden ringwal worden gebruikte meerpalen geplaatst in een spiraalvorm. Wie door de poort in de kom van de terp aankomt, wordt langzaam omhoog geleid langs diverse

Een getekende impressie van de Terp fan de Takomst bij Blije.

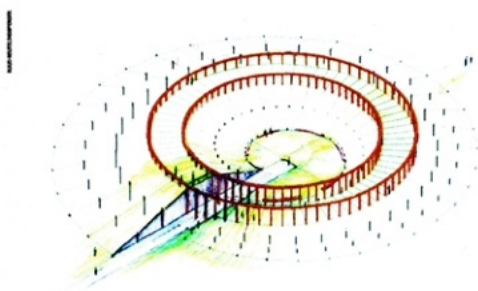
'We nodigen mensen uit om stil te staan bij de panorama's'

vensters om, aldus Reutelingsperger, „de prachtige weidsheid van het landschap te ervaren”.

Een bezoek kan volgens hem zelfs een mystieke ervaring worden. Reutelingsperger vergelijkt het als katholiek met een statiegang in de kerk waarbij bezoekers eerst rechtsaf slaan om onder de indruk te raken van de verschillende afbeeldingen uit het verhaal van Jezus.

Ook in de Terp van de Takomst, zoals het kunstwerk wordt genoemd, slaan bezoekers rechtsaf om naar het hoogste punt te worden gevoerd. Onderweg worden ze getrokken op steeds wisselende, fascinerende panorama's. „We nodigen mensen uit om daar even bij stil te staan.”

Ook is in de terp een klein podium voorzien waar activiteiten kunnen plaatsvinden. Vanaf de zeedijk moeten bezoekers zo'n anderhalve kilometer lopen over een natuurlijk wandelpad om de terp te bereiken. De aanleg begint half juli als het broedseizoen voorbij is. Tijdens het broedseizoen – vanaf half maart – zal de terp niet toegankelijk zijn.

Onderweg naar de Terp van de Toekomst

Volgend jaar start de aanleg van de Terp van de Toekomst in het buitendijkse land van Noord-Friesland. Dit plan van de bewoners van het terpdorp Blije versterkt de oude relatie tussen de Waddenzee en het binnendijkse gebied.

Een wandeling naar de locatie van deze Terp fan de Takomst kun je nu al maken.

TEXTO: HANS REYER FOTOS: BEJKA REIJERS

Terp van Blije weer stapje dichterbij

De gemeente Noardeast-Fryslân trekt 15.000 euro uit voor de terp fan de takomst bij Blije. Met eerder een toezegging van een half miljoen uit het Waddenfonds, komt het ambitieuze project weer een stap dichterbij.

SSN 30-9-2020

Na de toezegging van het Waddenfonds komt nu dus de gemeente ook met extra geld. Zoals bekend wordt de Terp fan de Takomst een buitendijkse terp als toeristische attractie, om er de stilte van de omgeving te beleven, de verbeelding te laten spreken en er nieuwe en oude zilte teelten uit te proberen en te concerteren. De Terp fan de Takomst was een hoofddoel in de dorpsvisie van Blije en de projectgroep zet zich daar al bijna 10 jaar voor in. Het project begon in nauwe samenwerking met Sense of Place, maar vorig jaar leek het er op dat Sense of Place de financiering niet op tijd rond kreeg. De projectgroep die zich daar in Blije voor inzet onder de vlag van dorpsbelang nam daarom de regie zelf over. Om de kosten te drukken, wordt de terp kleiner en werd flink in de (overhead)kosten gesneden. Het ontwerp kost bijna negen ton en die is nu bijna binnen. Nu de financiering nagenoeg rond is, is de volgende stap dat het ontwerp samen met de eerder aangevraagde vergunningen weer tegen het licht wordt gehouden en de projectgroep in gesprek gaat met aannemers.

Waddenkust gastregio voor Landschapstriënnale 2023

SSN
30-9-2020

De nationale Landschapstriënnale komt in 2023 naar het Waddengebied. Dit hebben het bestuur en de adviescommissie van de stichting Landschapstriënnale bepaald.

Eric Luiten, voorzitter van de stichting Landschapstriënnale, geeft aan: "De Waddenkust is uit de selectie gekomen als voorkeurskandidaat omdat de ontwikkelingen die langs de gehele kustlijn de laatste jaren in gang zijn gezet een prachtige achtergrond en aanleiding vormen voor een manifestatie over de kwaliteit van het Nederlandse cultuurlandschap in een context van hoogwaterbescherming, natuurbescherming, internationaal toerisme, blijvende leefbaarheid en agrarische herijking." Elke drie jaar wordt de Landschapstriënnale ergens in Nederland georganiseerd.

Onder de titel DYNAMISCHE DELTA worden de schijnwerpers op de Waddenkust gezet. Belangrijke aanleiding om in 2023 de Landschapstriënnale langs de Waddendijk te laten plaatsvinden, is de nieuwe dijkverzwaring die in dat jaar start. De Landschapstriënnale is een manifestatie op basis van een flexibel format met exposities, seminars, debatten, excursies, optredens en andere bijeenkomsten, gericht op verleden, heden en toekomst van het Nederlandse landschap. De triënnale is elke drie jaar te gast in een andere regio. Doel van de Landschapstriënnale is de maatschappelijke betrokkenheid bij het landschap te verbreden, inzichten te verdiepen en ontwikkelingen te versnellen. Dit wordt gerealiseerd door middel van o.a. onderzoek, innovatie en verbeelding en het stimuleren van initiatieven. Gedeputeerde Douwe Hoogland: "De provinsje Fryslân is tige grutsk op dizze útfierkeizing. Dit is goed nijs voor de Waadgemeenten, mei nammen Noardeast Fryslân, it Wetterskip en de Waadprovinsjes. De Landschapstriënnale jout ús de gelegenhyt yn ús regio omtinken te fregjen foar it lândkip fan de takomst. De fersterking fan de Waddendyk troch it Wetterskip is in grutte lândskiplike yngreep dy't kânsen jout om de kwaliteiten fan dit gebiet út te fergruttsjen en te presintearjen oan in breed publyk."

DYNAMISCHE DELTA, de Landschapstriënnale 2023, kent drie programmalijnen: Waddenbeleving, Waddenplatform en Waddenlaboratorium. Waddenbeleving vertelt het verhaal van 2500 jaar leven op de grens van water en land. Langs de Waddendijk, in het landschap en in de vele monumenten, komen installaties en tentoonstellingen die het verhaal van de DYNAMISCHE DELTA verbeelden. Dat gaat over de geschiedenis van dijken, terpen, landaanwinning, polders, over de mensen die het gebied hebben gemaakt tot wat het nu is. Maar het draait in

de Waddenbeleving ook om de opgaven en kansen die het leven op de grens van water en land met zich meebrengen.

Waddenplatform is een 220 kilometer lang dynamisch platform voor innovatie. Op elke plek langs de dijk waar een relevante ontwikkeling plaatsvindt, komt een podium voor dialoog. Een breed scala aan onderwerpen passeert de revue: dijkversterking, zilte teelt, landbouwtransitie, landaanwinning, circulaire landbouw, energie-neutrale dorpen, waterbewuste samenleving, trekvogel flyways, vismigratie, nachtbeleving, duurzaam toerisme en alle andere thema's die spelen in de DYNAMISCHE DELTA. Op verschillende plekken langs de dijk komen laboratoria voor ontwerpend onderzoek. Hier gaan kennispartners, economische dragers, maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven aan de slag met de toekomst van de DYNAMISCHE DELTA.

Waddenlaboratorium is een open programma. Bewoners brengen urgente opgaven naar voren en pakken ze samen met professionals aan. Samen met de provincie Zeeland vindt een ontwerpend onderzoek naar klimaatlandschappen plaats. De universiteit van Lund (Zweden) en hogeschool NHL-Stenden presenteren Expedities naar het Landschap, ontwerpend onderzoek naar een adaptieve en waterbewuste samenleving. Er komen Future Labs, die ruimtelijk, sociaal, economisch en cultureel de toekomst verbeelden.

Gedurende het hele jaar 2023 zullen er activiteiten in het kader van de Landschapstriënnale plaatsvinden langs de Waddendijk van Den Helder tot Delfzijl. Het zwaartepunt van het programma zal liggen in september 2023. Het hart van de manifestatie komt in de gemeente Noardeast-Fryslân te liggen, rond Blije, waar de bewoners de Terp van de Takomst zullen laten verrijzen.

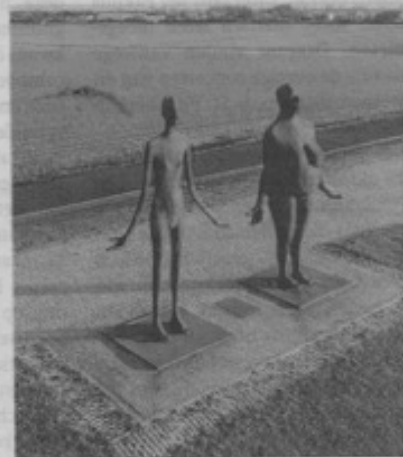

Foto Wachten op Hoog Water foto Jonathan Doornenbal/Sense of Place

Terp fan de Takomst centraal bij waddenmanifestatie

Elke drie jaar wordt ergens in Nederland een *Landschapstriennale* georganiseerd. Onder het motto *Dynamische Delta* worden in 2023 de schied en de toekomst van de wadden in de spotlight gezet. Blije krijgt met de terp fan de Takomst in dit initiatief een bijzondere plaats, is de bedoeling. Aanleiding om in 2023 de Landschapstriennale te organiseren, is de nieuwe dijkverzwaring die in dat jaar start.

SSW 26-8-2020

De *Landschapstriennale* is een manifestatie op basis van een flexibel format met exposities, seminars, debatten, excursies, optredens en andere bijeenkomsten, gericht op verleden, heden en toekomst van het Nederlandse landschap. De triennale is elke drie jaar te gast in een andere regio, zodat steeds een focus kan worden gelegd op specifieke opgaven, ontwikkelingen en thema's. Doel van de *Landschapstriennale* is de

maatschappelijke betrokkenheid bij het landschap te verbreden, inzichten te verdiepen en ontwikkelingen te versnellen. Dit wordt gerealiseerd door middel van (onder andere) onderzoek, innovatie en verbeelding en het stimuleren van initiatieven. Gedeputeerde Douwe Hoogland noemt het initiatief goed nieuws voor Noardeast-Fryslân. „De Landschapstriennale jout ús de gelegenheid yn ús regio omtin-

ken te freegjen foar it lânskip fan de takomst. De fersterking fan de Waddendyk troch it Wetterskip is in grutte lânskiplike yngreep dy't kânsen jout om de kwaliteiten fan dit gebiet út te fergrutsjen en te presintearjen oan in breed publyk.”

Waddenbeleving

Waddenbeleving vertelt het verhaal van 2500 jaar leven op de grens van water en land. Langs

de Waddendijk, in het landschap en in de vele monumenten, komen installaties en tentoonstellingen die het verhaal van de Dynamische Delta verbeelden. Dat gaat over de geschiedenis van dijken, terpen, landaanwinning, polders, over de mensen die het gebied hebben gemaakt tot wat het nu is. Maar het draait in de Waddenbeleving ook om de opgaven en kansen die het leven op de grens van water en land met zich meebrengen.

Waddenplatform is een 220 kilometer lang dynamisch platform voor innovatie. Op elke plek langs de dijk waar een relevante ontwikkeling plaatsvindt, komt een podium voor dialoog. Een breed scala aan onderwerpen passeert de revue: dijkversterking, zilte teelt, landbouwtransitie, landaanwinning, circulaire landbouw, energie-neutrale dorpen, waterbewuste samenleving, trekvogel flyways, vismigratie, nachtbeleving, duurzaam toerisme en andere thema's. Op verschillende plekken langs de dijk komen laboratoria voor ontwerpend onderzoek. Hier gaan kennispartners, economische dragers, maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven aan de slag met de toekomst van de Dynamische Delta.

Bewoners kunnen urgente opgaven naar voren brengen en die

De projectgroep van dorpsbelang in Blije bracht al in november 2018 de eerste 'klaai werom', die lang geleden als vruchtbare terpground werd verkocht om arme gronden elders te verrijken. Tegelijk werd toen een wandel- en fietsroute van Hegebeintum via Blije naar de zeedijk geopend nabij de plaats waar de Terp fan de Takomst moet komen. Omlangs kreeg Blije uit het Waddenfonds een bijdrage van vijf ton toegezegd. Met daarnaast sleun uit verschillende fondsen en subsidies, is de benodigde negen ton nu bijna binnen. De geplande waddenmanifestatie zou in 2023 kunnen samenvallen met het daadwerkelijk realiseren van de Terp fan de Takomst.

Foto: Bram Buruma

Landschapsfestival in 2023 langs gehele Waddenkust

LC
8-8-2020

BLIJE De Waddenzeedijk van Den Helder tot Delfzijl wordt in 2023 een groot podium, gewijd aan de ontwikkelingen van de Wadden. Burgers mogen meepraten over de toekomst.

Het evenement heet Dynamische Delta en wordt eens in de drie jaar in een ander deel van Nederland gehouden. De Waddenregio is gekozen omdat in 2023 de dijkversterking begint.

Inwoners van het gebied mogen meepraten en onderwerpen aandragen die samen met wetenschappers van de Rijksuniversiteit Groningen en hogeschool Stenden kunnen

worden onderzocht. Ook worden er studiebijeenkomsten georganiseerd over thema's als dijkversterking, zilteteelt, landbouwtransitie, landaanwinning, circulaire landbouw, energie-neutrale dorpen, waterbewuste samenleving, trekvogel-flyways, vismigratie, nachtbeleving en duurzaam toerisme.

Ook worden op verschillende plaatsen langs de dijk podia gebouwd waarop met kunstzinnige installaties en tentoonstellingen wordt teruggekeken op de geschiedenis van en de ontwikkelingen in het Waddengebied.

De belangrijkste daarvan is de Terp van de Takomst die in Blije

wordt gebouwd. Rondom die terp wordt volgens planning in september een grote culturele manifestatie gehouden.

Gedeputeerde Douwe Hoogland is blij met de keuze voor de Waddenregio. „Dit is goed nijs foar de Waadgemeenten, benammen Noardeast-Fryslân, it Wetterskip en de Waadprovinsjes. De Landschapstriënnale jout ús de gelegenheid yn ús regio omtinken te freegjen foar it lânskip fan de takomst. De fersterking fan de Waddendyk troch it Wetterskip is in grutte lânskiplike yngreep dy't kânsen jout om de kwaliteiten fan dit gebiet út te fergrutsjen en te presintearjen oan in breed publyk.“

Friesch Dagblad
Zaterdag 8 augustus 2020

Actueel **F** 21

Blije centrum van landschapstriënnale

• Waddenkust staat centraal tijdens de landschapstriënnale van 2023

Geert Veldstra

Blije | De zesde editie van de nationale landschapstriënnale, in 2023, wordt langs de Waddenkust gehou-

den. Tijdens het evenement vinden onder andere lezingen, exposities en culturele voorstellingen plaats die te maken hebben met de Waddenkust.

Om de drie jaar staat er een ander gebied centraal tijdens de triënnale. Dit jaar aan dat het Noord-Frislandse Van Gogh Nationaal Park zijn, waar in onder andere Nationaal Landschap het Groene Woud is gelegen. Dit is echter verplaatst naar volgend jaar

vanwege de coronacrisis. Het doel van de triënnale is het verbreden van de maatschappelijke betrokkenheid bij het landschap.

Platform voor verbeelding

Dit moet langs de Waddenkust gebeuren door een platform te bieden voor de verbeelding van de Waddenkust en het delen van onderzoekresultaten die verband houden met het

gebied. Het evenement vindt op diverse plekken langs de kust van Den Helder tot Delfzijl plaats, maar het centrum komt in Blije te liggen.

Daar werken bewoners mee aan het al eerder opgezet project Terp van de Takomst. „Wy fine it hartstikke moai dat wy sa'n sintraal plak krije“, zegt secretaris Tjitske Andringa van Dorpsbelang Blije.

Het idee van Terp van de Takomst

is dat er een terp wordt gebouwd in de vorm van een slakkenhuis op de manier zoals dat vroeger ook gebeurde. Het moet in het buitendijkse gebied komen te liggen.

„Wy moatte de plannen noch konkreter meitsje, en betinke of it wat wurdt dat foar altyd stean bliuwt of bygelyks yn in jier as fyftich stadichoan werom jûn wurdt oan de natoer“, aldus Andringa.

Initiator Harry Feenstra samen met projectleider Marie-Louise Meuris en Tjitske Andringa van dorpsbelang Blije e.o. bij de overgang naar het kweldergebied waar de Terp fan de Takomst moet komen. Met vijf ton uit het Waddenfonds kan eigenlijk niemand het project nog tegenhouden en als alles meezit, kunnen de eerste bezoekers er in 2022 terecht. Foto: Bram Buruma

MINNERTSGA

n Doarpsfinne krijgt aanbouw voor zorg

be- Het dorpshuis van Minnertsga
e krijgt 50.000 euro subsidie uit het
e Waddenfonds voor een verbou-
ic- wing. Een nieuwe vleugel van
t- Doarpsfinne moet onderdak bieden
aan eerstelijns medische en maat-
schappelijke zorg. Dat is nodig
omdat de huisartsenpraktijken in
Tzummarum en Sint Jacob vol
zitten. De totale kosten van de
te verbouwing zijn 335.000 euro. Het
Waddenfonds keert 12.000 euro uit
voor aanleg van een buitendijkse
terp op de kwelder bij Blija. De
heuvel is bedoeld als belevingsplek.

LEE

Pv
Mo

De
we
om
een
vo
He
we
m
of
gr
en
p
k
v
k

Landschapsarchitecten schetsen nieuwe, buitendijkse terp Blije

ANDRÉ HORJUS

BLIJE Landschapsarchitecten werken de komende weken aan verschillende ontwerpen voor een nieuwe, buitendijkse terp achter de Blijer polder.

De projectgroep Terp fan 'e Takomst heeft inmiddels de benodigde 50.000 euro binnen om het voortraject te financieren. Er moet bijvoorbeeld nog een haalbaarheidsonderzoek plaatsvinden. Ook zijn inmiddels drie landschapsarchitecten benaderd die de komende weken concrete ontwerpen zullen uitwerken. Op 30 januari gaan de landschapsarchitecten samen met een

aantal betrokken inwoners van Blije het gebied bekijken waar de nieuwe attractie moet komen. Op 22 februari moeten de eerste schetsen binnen zijn.

De precieze omtrek en hoogte van de terp moeten nog worden bepaald. „It kin wêze dat by heech wetter alinnich in topke boppe it wetter útstekt”, zegt Tjitske Andringa die namens Dorpsbelang in de projectgroep zit. „Dat fyn ik it moaiste. Mar it leit allegear noch iepen.” Volgend jaar wil de projectgroep beginnen met de aanleg van de terpzool, de basis voor de terp.

Op het al aanwezige zomerdijkje, dat verder richting de kwelders wordt doorgetrokken, heeft de pro-

jectgroep een spoorfietsbaan in gedachten. Die herinnert bezoekers aan de tijdelijke spoorverbindingen die eerder ook bij de terpen werden aangelegd om afgegraven grond af te voeren. Ook wordt gewerkt aan een wandelverbinding met de terp van Hegebeintum. De eerdere suggestie vanuit het dorp om in het gebied een kuuroord mogelijk te maken, heeft de projectgroep volgens Andringa losgelaten.

Bij de planvorming zijn verschillende organisaties betrokken, zoals de gemeente Ferwerderadiel, de provincie, de Koöperaasje DoarpenLân, Landschapsbeheer Friesland, It Fryske Gea en het Terpencentrum van de Rijksuniversiteit Groningen.